

III. témakör – Szegénység és egyenlőtlenség

 <p>Dr. Juhász Judit judit.juhasz89@gmail.com</p>	<p><i>Szegénység és egyenlőtlenség</i></p>	 <p><u>45 perc</u></p>
--	--	---

Olvasási feladat

Juhász Judit: A globális szegénységről

A [Milleniumi Fejlesztési Célok](#) megfogalmazásának köszönhető, hogy globálisan a szegények száma jelentős mértékben csökkent az elmúlt évtizedekben. 1990-től 2015-ig több mint 1 milliárd ember került ki az **extrém szegénységből**. Az alultápláltak aránya 1990 óta majdnem a felére csökkent a fejlődő régiókban. 2,1 milliárd ember egészségügyi hozzáférése javult, és több mint 2,6 milliárd ember jutott jobb minőségű ivóvízhez (World Bank 2019, World Bank 2018, UNDP 2017). Az emberiség fejlődéséről szóló [ENSZ-Jelentés](#) hivatalos adatai szerint 2019-ben 600 millióan éltek extrém szegénységben (UNDP 2019b). A legmagasabb szegénységi arány gyakran a kicsi, törekeny és konfliktusoktól sanyargatott országokra jellemző. Globálisan a legtöbb szegény falusi régióban él, hiányos oktatásban részesül, mezőgazdaságban foglalkoztatott és 18 év alatti. A legtöbb szegénységi küszöb alatt élő ember Dél-Ázsiában és a Szubszaharai Afrikában él (utóbbiban él a világ szegényeinek a fele és a számuk növekszik) (UN 2019). A Multidimenzionális Szegénységi Index alapján 1,3 milliárd ember **multidimenzionálisan szegény**. A multidimenzionális szegénységben élők kétharmada – talán meglepő módon – közepes jövedelmű országokban él (UNDP 2019b). Globálisan a multidimenzionális szegénységben élők fele 18 év alatti, harmada 10 év alatti gyermek. Különösen érintett Dél-Ázsia és a Szubszaharai Afrika (UNDP 2019b).

Valós idejű becslés a szegénységről: [World Poverty Clock](#)

Világbank Szegénység és Egyenlőség Portál ([World Bank Poverty and Equity](#))

A Fejlesztési Célok irányvonalát követve A 2030-as **Fenntartható Fejlődési Keretrendszer** ([Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development](#)) napirendi pontjai azt ígéri, hogy senkit sem hagynak hátra a szegénységben, 2030-ra megszüntetik az extrém szegénységet minden egyes embert és minden érintett területet beleértve. Biztosítják, hogy 2030-ra minden férfinak és nőnek, különösen a szegényeknek és sérülékenyeknek egyenlő joga legyen hozzáférni a gazdasági erőforrásokhoz, az alapvető szolgáltatásokhoz, a föld vagy más típusú

III. témakör – Szegénység és egyenlőtlenség

vagyon feletti tulajdonhoz és rendelkezéshez, természetes erőforrásokhoz, a megfelelő új technológiához és pénzügyi szolgáltatásokhoz. Felépítik a szegények és sérülékeny szituációkban élők ellenálló képességét, csökkentik az éghajlattal kapcsolatos extrém történések és más gazdasági, társadalmi és környezeti sokkok és katasztrófák általi kitettségüket és sérülékenységüket. Az előrejelzések alapján a szegénységben élők száma ugyan jelentős mértékben csökkenni fog, de az extrém szegénység nem fog megszűnni 2030-ra. Az extrém szegénységben élők gyakran törékeny országok és elhagyatott területek lakói, akiket nagyon nehéz elérni. Azoknak pedig, akiknek sikerül kijutniuk a szegénységből, az előrelépés sokszor átmeneti, a gazdasági sokkok, élelmiszerbizonytalanság és a klímaváltozás, járványok visszalépéssel fenyegeti őket (World Bank 2019). A szélsőséges globális egyenlőtlenségek akadályozzák, hogy a fenntarthatósági célokat és az azokhoz köthető indikátorokat 2030-ra elérje a globális társadalom. A 2019-ben megjelent ENSZ jelentés [„Human Development Report 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century”](#) a globális egyenlőtlenség bemutatására fókuszál az említett témakörökben. Az egyenlőtlenségek következő formáit és adatait hangsúlyozza (UNDP 2019a):

1. Egyenlőtlenségek az alapvető lehetőségek és kiterjesztett lehetőségek között

Az alapszintű oktatás például alapvető lehetőségnek tekinthető. Az alacsony [emberi fejlettségi indexszel](#) rendelkező országokban¹ a felnőttek 42%-a vett részt alapszintű oktatásban, míg a nagyon magas fejlettségi kategóriába tartozók esetében ez az arány 94%. Ugyanez a szám a felsőoktatásban résztvevők esetén 3,2% és 29%. Az élethez szükséges alapvető lehetőségekhez egyre többen férnek hozzá, és e téren a globális egyenlőtlenségek bár nagyok, de csökkenni látszanak. A kiterjesztett lehetőségek esetében azonban az egyenlőtlenségek új generációjának lehetünk tanúi. Például az előrehaladottabb tudáshoz és technológiához való hozzáférés (a mobiltelefonon és interneten túl) rendkívüli egyenlőtlenséget mutat globálisan.

2. Egyenlőtlenség születéstől kezdve

Az egyenlőtlenség és hátrány már a születést megelőzően is létrejöhet, és tartós egyenlőtlenségeknek ágyazhat meg. Az egészségügyi állapot, az oktatásban való részvétel, a szülők társadalmi státusza összefüggenek. Az alacsony jövedelmű családok gyermekeire jellemző a kevésbé jó egészségügyi ellátottság és alacsonyabb szintű oktatásban való részvétel, amely így a későbbiekben alacsonyabb jövedelmet eredményezhet.

3. Jövedelmi (és vagyoni) egyenlőtlenségek

Az Európai Unióban a népesség leggazdagabb 10%-a az adózás előtti jövedelmek 34%-val rendelkezik. Az Európai Unió ez alapján a leginkább egyenlő régióba tartozik.

Közép-Kelet: A felső 10% rendelkezik az adózás előtti jövedelmek 61%-val

Amerikai Egyesült Államok: a felső 10% a jövedelmek 47%-val rendelkezik

Kína: a felső 10% a jövedelmek 41%-val rendelkezik

India: a felső 10% a jövedelmek 55%-val rendelkezik

Szubszaharai Afrikában, Brazíliában: a felső 10% az adózás előtti jövedelmek 55-60%-val rendelkezik.

4. Nemi egyenlőtlenségek

A nemi egyenlőtlenségből fakadó hátrányok a globális népesség felét érintik, így a nemi egyenlőtlenség az emberi fejlődés egyik legnagyobb akadályának tekinthető. Az alapfokú

¹ Magyarország 0,845-ös HDI értékkel a 43. helyen áll, és a nagyon magas humán fejlettségi kategóriába tartozik. Az országok teljes rangsora [itt tekinthető meg](#).

III. témakör – Szegénység és egyenlőtlenség

oktatásban átlagosan majdnem egyenlően vesznek részt a különböző nemek képviselői. A szüléskori anyai halálozás 45%-kal esett vissza 2000 óta. Napjainkban a legtöbb nő számára az alapvető lehetőségek elméletben elérhetők. A kiterjesztett lehetőségek esetében azonban az egyenlőtlenségek még mindig élesek férfiak és nők között, ami megnyilvánul a háztartásban, a munkahelyen és a politikában. Otthon a nők háromszor annyi fizetetlen ápolói munkát végeznek, mint a férfiak. Az állam és kormányfők 90%-a férfi. 2019-ben globálisan a nemzeti parlamenti képviselők mindösszesen 24%-a volt nő.

5. Egyenlőtlenségek a technológiához való hozzáférésben

A digitális forradalom gyorsan elterjedt, ám még ma sem univerzális az alapszintű technológia használata sem (mobiltelefon és internet). 2017-ben majdnem 2 milliárd ember még mindig nem használt mobiltelefont. Amennyiben a komolyabb technológiákra gondolunk, – akár az oktatásban, akár az egészségügyben vagy közlekedésben – az egyenlőtlenség még nagyobb az adott technológiához való hozzáférés terén.

Hivatalos² szegénységi adatok az Európai Unióban és hazánkban

Az Európai Unióban 2019-ben 107,5 millió ember, az EU népességének 21,4%-a volt kitéve a [szegénység és a társadalmi kirekesztettség kockázatának](#). A [relatív jövedelmi szegénység](#) vagy másképpen a szegénység kockázata 2019-ben az EU népességének 16,8%-át érintette. A népesség 5,5%-a élt [súlyos anyagi deprivációban](#), amely az eddigi legalacsonyabb érték a korábbi éveket figyelembe véve. 2019-ben az EU lakosságának 8,3%-a élt [alacsony munkaintenzitású háztartásban](#), amely szintén az eddigi legalacsonyabb érték a korábbi évekhez képest (Eurostat 2019).

Magyarországon 2019-ben a lakosság 18,9%-a, 1.808.000 fő volt kitéve a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának. Amennyiben az utóbbi 10 évet megfigyeljük, elmondható, hogy 2010-től 2013-ig 2.948.000 főről 3.398.000 főre növekedett a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitétek száma, majd 2014-től fokozatosan csökkent. Magyarországon, 2019-ben relatív jövedelmi szegénységben a lakosság 12,3%-a, 1.181.000 ember, súlyos anyagi deprivációban a lakosság 8,7%-a élt. A lakosság 5%-a, 348.000 ember élt alacsony munkaintenzitású háztartásban, amely az Európai Unióban is alacsony értéknek számít. Hazánkban 2019-ben 219.000 ember élt egyidejűleg relatív szegénységi jövedelemben, súlyos anyagi deprivációban és nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban is. Ez a lakosság legeslegehezebb helyzetben élő 2,3%-át jelenti (Eurostat 2019).

A válságot követően bármely mutatószám esetében 2013-ig növekedtek az értékek, majd fokozatosan csökkentek. A pozitív változások mellett a statisztikai adatok javuló tendenciájában közrejátszik a népességfogyás demográfiai folyamata, másrészt az alkalmazott szociálpolitikai eszközök statisztikai számbavételi módszere is (Andor 2017). Például a közfoglalkoztatás nagyban javította a foglalkoztatottsági adatokat.

A jelentős szegénységcsökkenés ellenére még mindig nagyon sokan élnek szegénységben, deprivációban. A szegények és más társadalmi csoportok között egyfajta társadalmi távolodás, elszigetelődés is tapasztalható, hiszen a leghátrányosabb helyzetű térségekben, kieső, szegény falvakban vagy a városi szegregátumokban az alacsony iskolázottság, munkanélküliség, jövedelemhiány, a lakhatás bizonytalansága, a szolgáltatások hiánya és alacsony színvonala gyakran egyszerre vannak jelen és nehezítik az ottélők mindennapi boldogulását. A szegény családok számára gyakran nem megoldott a megfelelő egészségügyi ellátás vagy a minőségi

²Az Európai Unióban hivatalos szegénységi mutatószámok alapján. Más mutatószámok más számértékeket mutathatnak. Azaz pl. a globális extrém szegénységi arány vagy a multidimenzionális szegénységi arány Európára vonatkozó értéke nem hasonlítható össze a szegénység és a társadalmi kirekesztettség kockázatának kitétek arányával, mert a mutatószámok mögött már mérési módszertan áll.

III. témakör – Szegénység és egyenlőtlenség

oktatáshoz való hozzáférés. A munkalehetőségek szűkösek, az itt élő családok gyakran kénytelenek a feketemunka világában boldogulni, ezáltal gyakran kiszolgáltatottá válnak a munkáltatójuk és a helyi politikai elit felé egyaránt (Husz 2018, Győri 2017, Virág 2010). A munkavállaláson, iskolázottságon és az oktatáshoz való hozzáféréseken kívül nagyon sok egyéb probléma nehezíti a szegénységből, deprivációból való kilépést. Sok településen és szegregált szegénynegyedben uzsorások tartják kezükben a lakosságot, a kiterjedt droghasználat rányomja a bélyegét a mindennapokra és a jövő megtervezésére. A szegénység kockázatát növelő tényezők gyakran együttesen vannak jelen az érintettek életében, és összefüggnek egymással. A komplex helyzet nehezíti a szegénységből való kilépést.

Azonban nem mindenki szegény vagy deprivált, aki kieső falvakban vagy elszigetelten, természet közelben él. Elengedhetetlenül fontos az adott közösség, család, egyén értékeit, céljait, életszemléletét alaposan megismerni és szem előtt tartani bármely együttműködést megelőzően (szakpolitikai rendelet-alkotáskor és közvetlen segítségnyújtás során egyaránt).

Források:

- Andor L. (2017): Szociálpolitikánk negyedszázada európai tükörben. *Esély*, 4, 3-16. o.
- Eurostat (2019): Database on Income and Living Conditions. European Commission, Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Győri P. (2017): Hajléktalanság – Romák – Gyermekszegénység. *Esély*, 4, 17-44. o.
- Husz, I. (2018): Szegénységcsökkentést célzó programok és a projektfoglalkoztatás. *Magyar Tudomány*, 179, 6, 871-884. o.
- Juhász J. (2020): A méltó emberi élet esélye – Univerzális és egyéni lehetőségek biztosítása a szegénység megszüntetéséért. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Közgazdaságtani Doktori Iskola.
- UN (2019): Sustainable Development Goals, Goal 1: End poverty in all its forms everywhere. United Nations. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/>
- UNDP (2019a): Human Development Report, 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. United Nations Development Programme, New York. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>
- UNDP (2019b): Global Multidimensional Poverty Index 2019. United Nations Development Programme and Oxford Poverty and Human Development Initiative, Oxford. <http://hdr.undp.org/en/2019-MPI>
- UNDP (2017): Human Development Report, 2016. Human Development for Everyone. United Nations Development Programme, New York. <https://doi.org/10.18356/b6186701-en>
- Virág T. (2010): *Kirekesztve: falusi gettók az ország peremén*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- World Bank (2019): Poverty. Overview. The World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>
- World Bank (2018): Atlas of Sustainable Development Goals 2018: From World Development Indicators. World Bank Atlas, World Bank, Washington, DC, © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29788> License: CC BY 3.0 IGO.

Ajánlott olvasmány:

- UNDP (2019): Human Development Report, 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. United Nations Development Programme, New York. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf> 1-12.

III. témakör – Szegénység és egyenlőtlenség

Az olvasott szöveghez és előadáshoz kapcsolódó kérdések

Melyek a társadalmi és emberi jóllét lehetséges összetevői?

Mit értünk fejlődés alatt a képességszemléletben?

Melyek a globális egyenlőtlenségek legfontosabb dimenziói (megnyilvánulási módjai)?

Gondolkozz hazánk szegénységi helyzetéről az olvasott információk és saját tapasztalatod, véleményed alapján!

Tesztkérdések

1. Melyik leírásra illik leginkább az önkéntes egyszerűség fogalma, jelensége?
 - a) Az önkéntes egyszerűség önkéntesen, tudatosan választott, alaposan megtervezett egyszerű életmód, amely hozzájárulhat a magasabb életminőséghez, jólléthez.
 - b) Az önkéntes egyszerűség olyan mozgalom, amely hangsúlyozza a nélkülözés és nincstelenség fontosságát a magasabb életminőség elérésében.
 - c) Az önkéntes egyszerűség olyan magatartásmód, amely megköveteli, hogy kizárólag csomagolásmentes boltokban vásároljunk.

2. Körülbelül hányan élnek globálisan extrém szegénységben az extrém szegénységi ráta alapján?
 - a) 230 millió
 - b) 20 millió
 - c) 700 millió
 - d) 3 milliárd
 - e) 1,7 milliárd

3. Mely feltételek teljesülése áll központi helyen Amartya Sen és Martha Nussbaum számára a képességszemlélet alkalmazása során?
 - a) A kormányzatok határozzák meg az emberek értékeit, döntéseit
 - b) Bővüljenek az egyének és társadalmak képességei/lehetőségei, az emberek saját életük aktív alakítójává váljanak
 - c) Infrastrukturális növekedés, eszközfejlesztés, gazdasági növekedés

Az alábbi fogalmak jelentésére fordíts fokozott figyelmet

jóllét · eszközök · lehetőségek · egyenlőtlenségek · mélyszegénység (extrém szegénység) · fenntarthatóság · fejlődés